

Preek gehouden op 26 november 2023  
in de Westerkerk Amsterdam  
Psalm 116 en Matteüs 5:1-10 23  
door ds. Herman Koetsveld

Deze week, een week vol contrasten van vreugde voor de een en schrik voor de ander in onze vaderlandse politiek. Van vernietiging en wapenstilstand in de Gazastrook. Contrasten in het weer: felle opklaringen tegen overrompelende buien: de regenboog verscheen boven Amsterdam. En in de natuur: de laatste bladeren aan de bomen in alle tinten tussen donkergeel en dieprood lichten fel op tegen als de zon even scheen. Het is van een intense schoonheid. Schoonheid en afsterven: het ligt vlak bij elkaar. Maar dus ook: op een bepaalde manier horen ze bij elkaar. Ze veronderstellen elkaar. De verkleuring en het afsterven van het blad is nodig om de winter te kunnen overleven. Om ooit - in het voorjaar - tot nieuw leven worden gewekt door de overwinning van het licht en de warmte op de winterkou en het duister.

Aan het contrast van schoonheid en afsterven valt niet te ontkomen. Ons vertrouwen wordt aangevochten door onze angsten. Onze betrokkenheid uitgehold door onverschilligheid. Ons zien beperkt door het weggijken. Ons horen verdoofd door de kakofonie van stemmen die op ons afkomen. Onze hoop zomaar kantelend naar verbijstering. Onze zachtheid aangetast door harde opgetrokken muren. Onze vredelievendheid bevochten door beelden van haat en vervreemding. Ons geluk onderuit gehaald door ervaringen van niet-meer-weten-waar-je-het zoeken moet. Onze levensvreugde pootje gelicht door de dood die plotsklaps of sluipend langzaam iemand uit onze levenskring wegbrak.

Ons leven van voor naar achter is een leven in en met zulke contrasten, tegenstellingen, tegenpolen. Dat is niet wat wij zouden willen. Dat is niet waar wij voor zouden kiezen. En dat is ook niet wat we zouden willen geloven dat dat altijd zo is. Wij zouden willen gaan voor: jij en ik: wij leven nog lang en gelukkig.

De psalmendichter schrijft: 'Banden van de dood omknelden mij'. En even verder: 'U hebt mijn leven ontruikt aan de dood'. Zie daar een mens die weet van de contrasten van het leven. Een mens die de alles onderuit halende kracht van de dood doorleefd heeft. Een mens die weet van de greep van de angst voor de onvermijdelijke en harde dood. Hij benoemt het. Hij herkent het. Hij kijkt er niet bij weg.

Maar hij ervaart in zichzelf dus ook dat andere. De kracht om ondanks alles weer op te staan en aan een nieuwe dag te beginnen. De onvermoede goedheid die zomaar op je af kan komen. De liefde verscholen in een woord, een gebaar, een teken van aandacht en meeleven. Hij/zij herkent het. Jij herkent het en je leeft er van. Je leeft er van op.

'Ik voelde angst en pijn. Toen riep ik de naam van de Ene'. Er zijn er die zeggen: maar jouw geloof helpt je toch wel? Het kan zo gezegd worden dat het bijna klinkt als de ontkenning van jouw pijn. Het geloof als een doekje voor het bloeden. Het geloof als pleister op de wonde. Het geloof als verdovingsmiddel.

De psalmist zegt precies het tegenovergestelde: ik voel, ervaar de diepten van mijn bestaan en tegelijkertijd ontdek ik ook die blijvende kracht van mijn vertrouwen. Hij houdt het uit bij wat niet uit te houden is. Hij staat stil bij waar je bij weg zou willen rennen. Hij zoekt woorden bij waar geen woorden voor zijn. Hij draagt wat eigenlijk ondraaglijk is.

'Ik roep Hem aan, mijn leven lang'. Het kernwoord van de afgelopen verkiezingen was 'bestaanszekerheid'. Hoe paradoxaal: als er iets niet zeker is in ons leven dan is dat ons bestaan, ons zijn, ons leven. Bestaans-onzekerheid, dat klopt wel. Dat voelen we allemaal op een of andere manier. Niet als economische of politieke categorie, maar als persoonlijke, diep in onszelf ervaren weten dat ons leven per definitie tijdelijk is, kwetsbaar, aangevochten, sterfelijk. Leven als gave, te leen. Voor een tijd en een plaats zoals Huub Oosterhuis samenvatte.

En dan dat in alle eerlijkheid, en soms ook dat diep doorlevend in zijn pijnlijkheid, eenzaamheid en angst zoeken naar de bronnen van leven, van liefde, van alles wat het leven zo de moeite waard maakt, zijn grond en richting geeft, van troost. Dat te vertrouwen, te omarmen, zich erdoor te laten dragen. Vertrouwen, zo blijkt uit de hele psalm, dat hij gehoord en gezien wordt. Door de Ene die de naam draagt 'Ik ben erbij'. Ja, tot in de diepste van onze contrastervaringen: Ik ben, ik ben erbij. 'Mijn pijn ziet de Eeuwige', schrijft de psalmdichter. Geloven wil dus niet zeggen dat je zo snel mogelijk probeert weg te komen, te vergeten, niet meer te voelen wat jou zo heeft aangegrepen. Integendeel. Het is het uithouden. Zien. Ruimte geven. Onder ogen komen. Er doorheen trekken. Dragen.

Zo is Jezus ons ook voorgegaan. Dwars door de diepten van haat, veroordeling, uitsluiting, kwaadsprekerij, fanatisme. En uiteindelijk ook dwars door het lijden de dood heen. Dat was zijn weg. Dat was zijn weg met God. Omdat hij – ondanks alles – vertrouwde op de naam: ik ben erbij.

En daarom kon hij spreken en spreekt hij tot op vandaag ons en heel deze wereld aan. Gelukkig ben je. Zalig ben je. Niet als je gelukkig bent of meent te gaan worden binnenkort. Maar andersom. Gelukkig, zalig ben je als je je weet van het treuren. Als je door de diepten van de pijn en eenzaamheid heengaat en het niet toedekt. Jezus zegt: Je zult getroost worden. Gelukkig ben je als je hongert en dorst naar gerechtigheid, omdat je je oren en ogen niet gesloten hebt voor alle ten hemel schreiende onrecht dat er is en dat alle dagen via alle mogelijke beeldschermen jouw leven binnenkomt. Zo'n honger naar gerechtigheid: het zal verzadigd worden.

Met de Psalmendichter zoekt ook Jezus ons vertrouwen. Gaat ons daarin voor. Niet om te ontsnappen, maar om te dragen. Niet om weg te kijken, maar om te zien. Niet om aan voorbij te lopen, maar om er bij te gaan zitten. Deze dag, dit uur is er een symbool van. Namen klinken. Kaarsjes worden aangestoken. En in elke naam is er die hele geschiedenis vol contrasten, vol tegenspraak, vol ups en downs, vol licht en donker.

'Banden van het dodenrijk omknelden mij' – naast 'ik mag wandelen in het land van de levenden'. De psalmist weet het van zichzelf: 'ik bleef vertrouwen', zegt hij. En Jezus zegt het hem na in zijn overgave aan de Eeuwige. De kerk formuleerde het eeuwen later over hem zo: Die 'is gekruisigd, gestorven en begraven, neergedaald ter helle en de derde dag weer opgestaan'. Korter en contrastrijker kan het nauwelijks gezegd worden. Zo is hij ons voorgegaan. Zo schiep hij alle ruimte voor de liefde die sterk is als de dood. Zo leeft hij ons en allen van wie wij de namen noemden of die wij in stilte met ons meedragen vooruit. Hij de Levende. Vandaag, morgen en alle dagen van ons leven, van ieders leven! Godzijdank. Amen.